

„A nagyvilágból nem láttam sokat...”

Jelena Veszely 100 éves

Jelena Veszely (Veszely Jelena) szobrászúvész 1917. november 28-án született a horvátországi Ljeskovicán. Művészeti tanulmányait a zágrábi Zeneművészeti Akadémán és az ugyancsak ottani Képzőművészeti Akadémián végezte. Mindkét intézményben 1941-ben diplomázott, majd Magyarországra költözött és bekapcsolódott az itteni művészeti életbe. 1943-tól 1946-ig Nagybányán élt, 1946-1949 között Jugoszláviában s azóta ismét Magyarországon. Századik születésnapja alkalmából beszélgettünk a művésznővel, akinek létezéséről a mai napig nem hiányozhatnak kisplasztikái, festményei és természetesen a zongora. Beszélgetésünk során előkerültek a régi fényképek, és abban a különleges élményben volt részem, hogy az ünnepelt zongorázott is nekem.

– Milyen családból származik, milyen volt a család beállítottsága?

– A szüleim mindig arra bízattak, hogy tanuljak. A tanulás legyen az életemben a legfontosabb, mert a megszerzett tudást azt senki sem veheti el tőlem. Ezt adták nekem útravalónak, amikor negyedik elemista lettem. Édesapám Ivan Veszely (Veszely János) a Magas-Tátra lábánál elterülő, tótok lakta Veszely faluból származik, innen költöztek el faúszató szlovák ősei Pécs környékére. Első nagy fatelepük Barcson volt, édesapám ott született. Édesanyám, Balog Ilona dunántúli magyar lány volt, Kacsótán született, ott volt a családnak egy kisebb birtoka. A szülők földművelésből éltek. Szüleim Pécsen ismerkedtek meg. Édesapám a család ősi mesterességét, a fa megmunkálását vitte tovább. Abban az időben lett nagy divat a mozaikpadló, s mivel édesapámnak nagyon finom keze volt, nagyon ügyesen munkálta meg a fát, megbízást kapott mozaikpadló készítésre. Így történt, hogy a család Szlavóniába költözött. Én már ott születtem, Ljeskovicán.

– A gimnáziumot viszont Pécsen végezte el...

– Édesanyám úgy tarotta, hogy nekem magyarul kell tanulnom, így Pécsre küldött a nővéréhez. Ab-

ban az időben nem is létezett még leánygimnázium, így Pécsen az apácázárdába írtak be. A nővérek szorgalmazták, hogy a lányok is hasonló műveltségre tegyenek szert mint a fiúk, és később a zárda nevelésre specializálódott. Így jött létre egy nagy gimnázium. Itt tanultam meg franciául, németül, s természetesen latinul, és itt figyeltek fel zenei tehetségemre. Már első gimnazista koromban külön foglalkozott velem Weninger Margit – volt Dohnányi növendék –, aki az egész világot bejárta. Idővel, mivel nagyon sokat kellett gyakorolnom, magánszálásra kerültem.

– Beszélt franciául, szerette a művészetet. Nem foglalkoztatta az, hogy Párizsban tanuljon tovább?

– Az életemből sajnos kimaradt Párizs, pedig a nagynéném a Champs-Élysées sugárút egyik házában élt. Egy lyoni bortermelőhöz ment férjhez, így került Franciaországba. Liza tánti nagyon szerette volna, hogy ott éljek vele, mivel egyedüli lánya, Mária Amerikába költözött, ő meg egyedül maradt. Emlékszem, mindig gyönyörű levelezőlapokat küldött a különféle párizsi épületekről, templomokról, hogy kicsalogasson magához. Egymás után írta papának a leveleket. Én a pécsi érettségi vizsga után nagyon

szerettem volna Párizsba utazni, de nem mehettem, mert a mama azt mondta: „abba a romlott városba nem engedlek”. És hiába mondta papa: „Látod, megint hívja Liza Bibikét Párizsba?”, mégsem mehettem. Így kerültem Zágrábba, a Zeneművészeti Akadémiára.

– *Mi vonzotta a képzőművészet felé?*

– Valójában már gyermekkoromban mindent tudni akartam, már akkor fogékony voltam a művészetre, különösen a rajzolás érdekelt és a zene. Zágrábban a zeneművészeti növendékek rendszeresen koncerteztek, s hangversenyeiket gyakran látogattak a képzőművészek is. Egy utcában volt, egymáshoz nagyon közel a két akadémia épülete. A koncert után beszélgettünk, így merült fel az ötlet, hogy megpróbálok bejutni a Képzőművészeti Akadémiára is. Emlékszem, májusban volt a felvételem, és egyből fel is vettek. Párhuzamosan tanultam mindkét akadémián. Igaz, voltak órák, amelyekre nem jártam, például a zenetörténetet meg lehetett könyvből is tanulni. Amikor vizsgázni mentem, a tanár csak nézett rám, majd így szólt: „Ki maga? Én önre nem emlékszem, nem találkoztunk egész évben.” Bemutatkoztam és levizsgáztam. A Képzőművészeti Akadémián a szobrászatot Ivan Meštrovićnál és Frano Kršinićnél tanultam, festészetet pedig Krssto Hegedušićnél. Meštrović csak néha látogatott meg minket, akkoriban nagyon sokat utazott, Kršinić az ő növendéke volt.

– *A kisplasztikáiban különösen felfedezhetőek a Meštrović-vonások, a redők, az alakok nyújtott formája, a mozgás ábrázolása.*

– Igen. A drapéria megformálása és a légiesség az az ő hatása. Amikor a mester Zágrábban járt, egész nap velünk volt, nézte hogyan dolgozunk, de csak javítgatta a munkánkat. Kršinić hatása művészetemre a szobrok plasztikai sűrűségében jelenik meg.

– *Abban az időben hány női hallgatója volt a Képzőművészeti Akadémiának?*

– Én voltam az egyedüli.

– *A zágrábi évek után miként került Magyarországra?*

– Mire lediplomáztam, már dúlt a háború. A szüleimtől mindenüket elvették, nem nagyon volt választási lehetőségem. Papa azt mondta: „Kislányom, két akadémiát is elvégeztél, most menj a nagyvilágba!”. A nagyvilágból én csak Pestig jutottam. A budapesti Iparművészeti Főiskolára kerültem, itt ismertem meg férjemet, Szilvássy Pál festőművészt is, akivel összeházasodtunk. Pali később behívót kapott, úgyhogy menekülnünk kellett, a családomról pedig közben semmit sem tudtam. Időközben megszületett Szilvia, majd Nagybányára költöztünk, Annamária ott született meg. A zágrábi akadémiára hívtak tanárnak, a férjemmel és a lányokkal egy időre odaköltöztünk. Gyöngyike ott jött a világra. Pali nem tudta megszokni az új környezetet, ezért visszautaztunk Budapestre. Azóta itt élek.

– *Még mindig tele van életerővel. Alkot még?*

– Igen, de sajnos most székhez vagyok kötve, így többnyire csak rajzolok. Gyerekportrékat készítek. Sajnos a nagyvilágból nem láttam sokat, Olaszországban jártam, de Párizsban soha. Valójában nem is szeretek utazni. Úgy képzeltem el, hogy én egész életben csak egy fotelban fogok ülni és gondolkodni.

– *Látom a szoba falán ott van a lovakat ábrázoló pajzs. Igaz, hogy minden kiállításán szerepel?*

– Igen. Az az én kabalám. Nagyon szeretem a lovakat. Szép és nemes állatok. Szeretem mintázni is őket, nagyon harmonikus a felépítésük.

Gohér Krisztina

